

Fig. 1. Snostrup. Ydre, set fra sydøst.

Hans Stiesdal 1957

SNOSTRUP KIRKE

ØLSTYKKE HERRED

Sognets omfang i middelalderen er ikke helt klart. I Roskildebispens jordebog (0.1370)¹ er Rorbæk opført, som om det var et særligt sogn. 1497 siges det dog, at Rorbæk ligger i Snostrup sogn²; måske er forklaringen, at der i Rorbæk fandtes noget kirkeligt gods³. En præst i Snostrup er nævnt 1417⁴. 1567 var der i sognet 20 tiendeydere⁵. 1. jan. 1875⁶ kom kirken fra statskassen i privateje, og 1933⁷ overgik den til selveje; den ejes nu af kommunen.

Møntfund. På kirkegården fandtes 1855 ialt 54 sølvmonter fra Christian II. til Frederik II., fortrinsvis fra sidstnævntes tid⁸.

Kirken ligger højt ved landsbyens nordøstre udkant med vid udsigt til alle sider. Den ret plane kirkegård, der sandsynligvis har bevaret sine gamle grænser, hegnes i øst, syd og nord af hvidkalkede kampestensmure, afdækket med vingetegl over enkelte teglskifter. Sydmurens vestre hjørne er dog af blank kløvstensmur fra o. 1870, mens muren umiddelbart øst for indgangen er rejst 1974 på det nedrevne ligkapels plads og svarer til den øvrige mur. I vest er hegnet et kløvstensdige, antagelig fra 1860'ernes slutning⁹. 1619¹⁰

repareredes et murstykke med gråsten og kalk, og 1662¹¹ omsættes 23 fod (ca. 7 m) mur i øst fra grunden, belægges med tagsten og hvidtes.

Indgange. En køreport vestligst i sydmuren mellem murede piller, som har savskifte under tegltækkede bryn, står blank og stammer formentlig fra o. 1870, idet sydvestre hjørnes port og låge 1867⁷ ønskedes nedtaget. Den flankerende fodgængerlåge har brunmalede tremmefløje, svarende til portens. 1662¹¹ nævnes en *flåge* i øst, muligvis den, som 1808¹² lukkedes.

En *†kirkerist* indsattes 1734¹³ i den søndre låge, i stedet for en »klods eller stette«, som kan have været et hvirvelkors.

Ifølge inventariet 1764¹⁴ fandtes bag altret et *†halsjern* med kæde, men uden hængelås.

†Kirkelade. 1666¹¹ opførtes et seks fags bindingsværkshus som degnebolig på den øde plads, hvor laden tidligere stod¹³, formentlig syd for kirken, jfr. landsbyplanen 1785 (fig. 13).

Et *ligkapel* med materialrum og toiletter er 1974 under opførelse syd for kirkegården, hvor parkeringsplads ydermere tænkes anlagt. Det forrige kapel indgik i sydmuren, umiddelbart øst for indgangen, og var opført o. 1905¹⁵.

Det brolagte *fortov* omkring kirken er fra o. 1862¹⁶ og omlagt 1966 i forbindelse med en niveausænkning.

†Trækirke? 1966 blev der som underlag for en indre muret afdækning i kirkens norddør fremdraget to stavplanker, begge med flad under- og krum overside. Den største, som måler 50 cm i bredden og er ca. 15 cm tyk, har not i begge kanter, hvilket også synes at kendetegne den mindre planke (ca. 35 x ca. 10 cm); begge har siddet i en stavbygning.

Kirken består af kor og skib fra romansk tid, hvortil kommer tre senmiddelalderlige tilbygninger: våbenhus i syd, vestforlængelse og tårn. Orienteringen er omtrent solret.

Materialer og teknik. Kirken er opført af *rå* (enkelte *kløvede* og *kvaderhugne*) *marksten* med enkeltheder som dør- og vinduesindfatninger af *kridtsten* og *frådsten*. I triumfgavlens murværk er kridtsten endvidere benyttet jævnsides med markstenene. Skibet har bevaret sine oprindelige hjørner, som er sat med kvadre af kridt (øst) og granit (vest). *Soklen*, der for korets vedkommende kun delvis er intakt, består af kløvede sten og springer ca. 10 cm frem fra murflugten. En gravning 1966 ved skibets nordmur¹⁷ viste, at sokkelfremspringet her var ca. 70 cm højt og hvilede på en ca. 90 cm høj syld af store marksten.

I det ydre er murværket for det meste omsat, men hvor det skønnes urørt, er materialet ordnet i nogenlunde regelmæssige skifter. Skibets østhjørner samt korbuens vanger (fig. 5) karakteriseres af langstrakte, undertiden over 60 cm lange kvadre, som snart er benyttet rejste, snart liggende som bindere i murværket. Denne »long-and-short work« teknik, som kendes fra adskillige kirker i

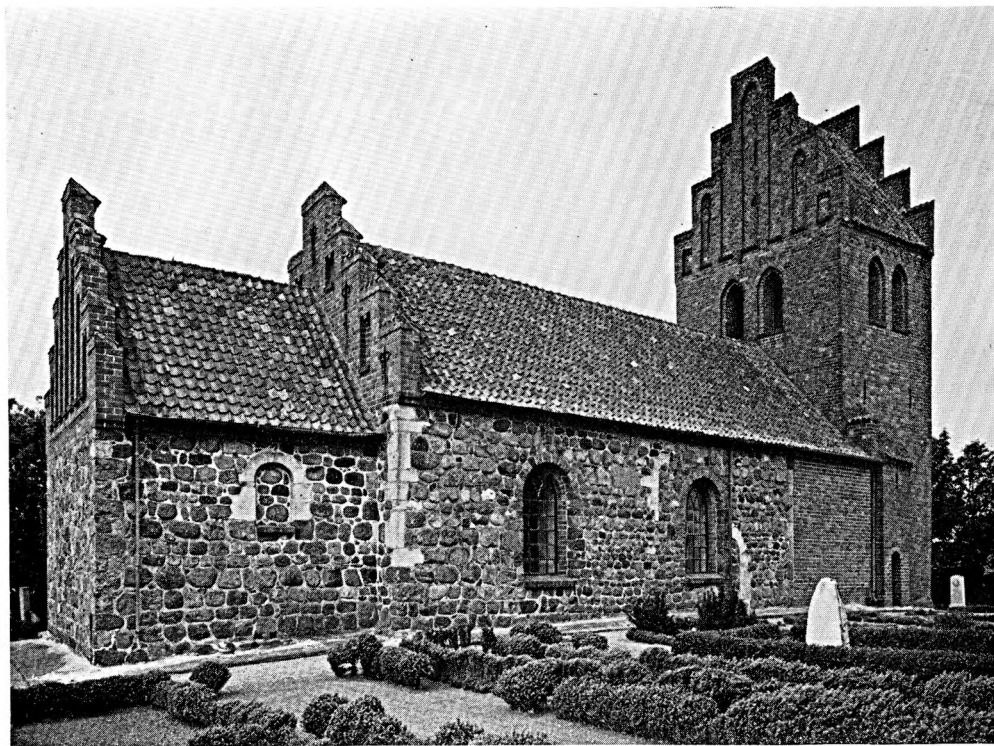

Fig. 2. Snostrup. Ydre, set fra nordøst,

Hans Stiesdal 1957

området (Asminderød p. 760, Blistrup p.1260, Nørre Herlev p. 1938, Sigerslev-vesten p. 2218), gør sig derimod kun sporadisk gældende i vindues- og døråbninger. I skibets sydvindue er buestikket udvendig sat af fire frådsten, hvorimellem tre smallere kilesten af kridt. Endvidere bemærkes, at man ved tilhugning af de to karmsten, som danner vederlag for stikket, har bevaret to flinteknolde som dekorative led. I korets nordvindue er rundbuen derimod sammensat af to store omfatningssten omkring en lille kileformet slutsten; at karmsiderne forneden er af tilhuggen granit, kan skyldes omsætning af murværket. Under restaureringen 1966 afdækkedes på korets sydvæg samt i skibet, øst for indgangsdøren, oprindelig murbehandling i form af et bredt udglattet puds-lag af fugernes meget sandblandede mørtel; en *kvaderridsning* i denne puds var i koret trukket op med ren kalkmørtel. Ved samme lejlighed iagttoges på korbuens østside en række radiært løbende dobbeltstreger, indridset i en af buestikkets omfatningssten, som gennem disse falske fuger synes sammensat af mindre kilesten, der aldrig har været dækket af puds (jfr. Sigerslevvester p. 2218, fig. 3). Ridselinjer er også benyttet på korbuens kragsten (jfr. nedenfor). Den romanske murhøjde andrager ca. 415 cm ved skibets sydøsthjørne, målt over soklen.

Vinduer og døre. Korets nordvindue og skibets to vestre, umiddelbart øst for indgangene, er delvis bevaret. Korvinduet står udvendig som en blænding, lukket med marksten, men har indvendig, hvor det skjules bag et epitafium, kunnet undersøges ved flere lejligheder (fig. 4). Af skibets to vinduer, som udvendig er lukket med marksten i murflugten, har det nordre kun bevaret omfatningens østre halvdel. Begge tilmuredes ved hvælvsagningen, dog er det søndre tilgængeligt fra loftet. Korvinduet måler udvendig ca. 110x70 cm (højden regnet fra den nyere, murede sålbænk) og rundbueens issepunkt sidder ca. 40 cm under murkronen; i lysningen, 84x37 cm, er konstateret en *vinduesramme* af een tomme tykke, sammenbladede træstykker med udstemning til fastnaglet, lodret post. Skibets sydvindue måler udvendig ca. 135x75 cm, og issepunktet sidder ca. 55 cm under murkronen; lysningen, 105x30 cm, er ca. 70 cm fra indre murflugt, og de smigede karmsider er pudsede såvel ud- som indvendig. På den delvis bevarede træramme ses rester af blysprosser i rhombemønster, fæstnet udvendig og klempt sammen om glasstykker¹⁸.

Mens skibets norddør for den østre halvdels vedkommende er ødelagt af nyere vindue, er syddøren endnu i brug¹⁹, omend såvel den ydre omfatning med retkantet lysning som den indre rundbue er fornyelser fra 1870⁷. Ved restaureringen 1966 konstateredes, at norddøren udvendig var rundbuet og indvendig vandret af dækket med planker (jfr. † *stavkirke*) over de smige vanger, svarende til syddørens form indtil 1870. Norddørens tilmuring, hvori en flådrundbuet niche (140x40 cm), nævnes tidligst 1742¹³.

Indre. Den runde korbue er behugget i syd; i nord har den i en højde af ca. 185 cm over korgulvet bevaret et *kragbånd* (fig. 5) sammensat af tre uensartede kvadre, der har tovsnoet stav som fælles led, hvorover henholdsvis skråfas under platte (øst) og platte (vest). I begge tilfælde er de enkelte led markeret med ridselinjer. Loftsbjælkerne har hvilet på murkronen.

Ændringer og tilføjelser. Senere i middelalderen er der indbygget kryds *hvælv* i både kor og skib. Korhvælvet er antagelig ældst og viser slægtskab med visse 1300-tals hvælv, hvorimod skibet først synes overhvælvet i tiden henimod 1500 (jfr. kalkmalerier). I koret hviler hvælvet på falsede vægpiller, der har højsiddende, omløbende kragbånd (skråfas over rundstav, skilt af glat skifte). Spidse, 18-20 cm brede skjoldbuer og ribber, der forneden fremtræder med trekløverprofil, men foroven bliver retkantede halvtens (jfr. Søborg p. 1114, Valby p. 1243, fig. 8b). I sydkappens østre svikkel ses spygat; enkelte ribbenakker er synlige mellem kapperne. Under de søndre vægpiller ses kampestenssyld. Skibets hvælv hviler på falsede vægpiller med omløbende kragbånd, hvis profil har dobbelt skråfas, skilt af glat skifte. Spidse helstens skjold- og gjordbuer samt halvtensribber med diagonalt stillet top rude; helstens overribber med enkelte trinkamme af bindere.

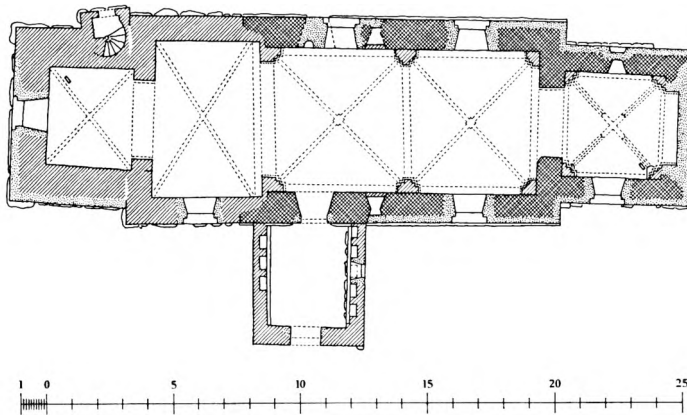

Fig. 3. Snostrup. Plan. 1:300. Målt af C. G. Schultz 1936. Tegnet af Jens Hald Jensen 1975.

Våbenhuset foran syddøren er opført af munkesten i munkeskifte over en syld af rejste sten. Den spidsbuede dør, hvis fals antagelig er borthugget, har nu rektantet lysning. Over fodlinjens savskifte prydes taggavlen af fem spidsbuede høj blændinger, som indrammes af et smalt blændingsbånd, der følger de fem brynede, teglhængte kamtakkers kontur. Det forsænkede bånd, som giver kompositionen særpræg, kendes fra flere andre blændingsgavle²⁰, således bl.a. fra en række våbenhuse ved kirker på det nærliggende Horns land (Gerlev, Skibby og Ferslev). Flankemurene har dobbelt falsgesims, hvorunder savskifte i vest. I det indre fladbuede nicher over rester af murede vægbænke.

Vestforlængelse og tårn. Nogen tid efter overhvælvningen har skibet fået en vestforlængelse, rejst over syld af store kampesten. Materialet er munkesten (i munkeskifte), som dog indvendig veksler med partier af kampestensmurværk. Det nye afsnit, som aldrig har haft vindue mod nord, dækkes af et samtidigt krydshvælv med forlæg i væggene og halvstensribber. I vest opførtes ikke nogen regulær gavl, idet man øjensynlig samtidig med forlængelsen har forberedt tårnbyggeriet med fortandinger og en art aflastningsbue under den uforholdsmæssigt tynde taggavl. Sidstnævnte forstærkedes inden tårnets opførelse med en halvstensmur på vestsiden.

Tårnet er bygget af munkesten i munkeskifte over syld af store rejste sten, og i den midlertidige åbning opmuredes en spids tårnbue med skråfasede *kragbånd*. Over det nuværende vestvindue ses spor efter et ældre, spidsbuet vindue²¹. Tårnrummet overdækkes af et samtidigt krydshvælv med forlæg i murene, halvstensribber og lette overribber; i nordre kappes østre del spores klokke-rebshul og i den vestre svikkel et spygat. Nordsidens trappehus har halvtæg og to skifter høj trappefrise med tilbagetrukken binder som konsol. Underdøren er fladbuet. Trappen har rund spindel og loft af fladbuede binderstik, som fortsætter op i overdøren. Til det mørke mellemstokværk en senere, fladbuet lys-

Egmont Lind 1958

El. M. 1966

Fig. 4—5. Snostrup. 4. (†) Kalkmalerifragmenter i koret (p. 2313). 5. Korbuens[nordre vange (p. 2310).

åbning i vest, ensidig smiget mod smal, udvendig lysglug. Klokkestokværket har til hver side to spidse, falsede glamhuller. Flankemurenes gesims udgøres af fremspringende blokkors under dobbeltfalsat fremspring. De næsten ensartede taggavle i øst og vest brydes af syv høj blændinger, som skiftevis har spidsbuet og vandret falsat afslutning under de bryndede kamtakker. I flere blændinger ses øverst et kors, svarende til flankemurenes - et dekorativt element, som kendes fra Køge, S. Nicolai (DK. Kbh. Amt p. 195, fig. 7, 9, 14) og flere af Køge-Københavnsegnens kirker²². Gavlene, hvis kamme repareredes 1719²³, bærer dog så væsentlige præg af fornyelser, at det ikke kan udelukkes, jfr. Køge, at f.eks. korsene er kommet til ved en restaurering.

Fra *eftermiddelalderlig* tid kan nævnes følgende reparationsarbejder: 1662¹¹ renoveredes de to østre gavle, af hvilke den ene ydermere fik syv kamme nymuret 1722 (jfr. tårnet), og atter 1771¹³ genopmuredes korets og kirkens kamme. Fyrretræs *tagværkerne* over kor og skib stammer formentlig fra o. 1700²⁴, da man frygtede sammenstyrtning af tagkonstruktionen på grund af forrådnings. På et af skibets hanebånd er indhugget »L-F-G-1783«, hvilket kan referere til en senere forstærkning med krydsbånd, som atter — antagelig i

tiden omkring restaureringen 1870 — er fjernet ved indbygning af et kraftigt hængeværk. Af kirkens seks spidsbuede støbejernsvinduer indsattes fire 1835²⁵.

Kirkens nuværende, ydre fremtoning er i væsentlig grad præget af restaureringsarbejder o. 1870, sandsynligvis udført af muremester Wienberg, som ved samme tid ledede fornyelsen af Oppe Sundby (p. 2291). Murene, der hidtil havde stået pudsede²⁶, afrensedes og omsattes (jfr. indridset »1870« på korets nordside). Omfatningen af de spidsbuede støbejernsvinduer fik nu udvendig en rundbue i kor og skib, syddøren ændredes (jfr. ovenfor) og endelig opmuredes nye falsgesimser og taggavle. Våbenhuset havde allerede 1863 fået nyt tagværk, og 1879⁷ indsattes et rundbuet vindue i øst.

Ved restaureringen 1966 afdækkedes samtlige tage med nye, røde vingetegl. Kirkens indre står nu med hvidkalkede vægge. Korgulvet, der er tre trin hævet over skibet, har kantstillede gule sten, indrammet af røde, og alle lagte i sand; dette gælder tillige skibets midtgang og våbenhuset. I stolestaderne er lakeret korkgulv og i tårnrummet fyrretræsgulv, opbygget i seks trin. 1895 fik kirken kakkelovn, som 1938⁷ erstattedes af kalorifere; 1966 installeredes el-varme.

(†) K A L K M A L E R I E R

På skibets overvægge er bevaret malerispor, ligesom man ved flere lejligheder har konstateret rester af dekorationer fra forskellig tid i selve kirken²⁷. Bl. a. undersøgtes korets nordvindue 1958 i forbindelse med epitafiets restaurering, og 1966 sås yderligere spor under kirkens istandsættelse.

1) O. 1460—80. Fragmenterne på korets nordvæg, i og omkring vinduet viste rester af figurer²⁸, plantestængler samt viekors (sekundært?) over en frise af rhombeformede »fliser« (fig. 4). På skibets overvæg ses endnu ved det bevarede nordvindue røde siksakbånd, som danner kronfrise og lodret vinduesindramning; desuden en rødbrun bue, som kan være levn af glorieret person. De ornamentale detaljer (siksaklinjerne, »flise«-borten og de stive, granliggende plantestængler) er alle karakteristiske led i det såkaldte Isefjordsværkstedes repertoire (jfr. Nørre Herlev p. 1942ff., Uvelse p. 2150f. og Sigerslevvester p. 2222f.) og daterer således skibets hvælv til tiden henimod 1500.

2) O. 1500—25? Indvielseskors (hjul Kors) iagttoges 1966 flere steder på skibets piller, på sydvæggen i det østligste fag samt på tårnbuens vanger, hvorfor de antagelig må henføres til tidspunktet for tårnbyggeriets afslutning.

3) Før 1670. Formentlig i 1600'ernes første halvdel er korets nordvindue blevet muret til i halv højde, ved hvilken lejlighed man har udført en kartouchéagtig indramning af den reducerede vinduesåbning (fig. 4). Grå med sorte konturer og hvide fuger i kvaderimitationen. 1670 dækket af epitafium nr. 1.

4) 1744¹³ fik buer og grater brunrød marmorering.

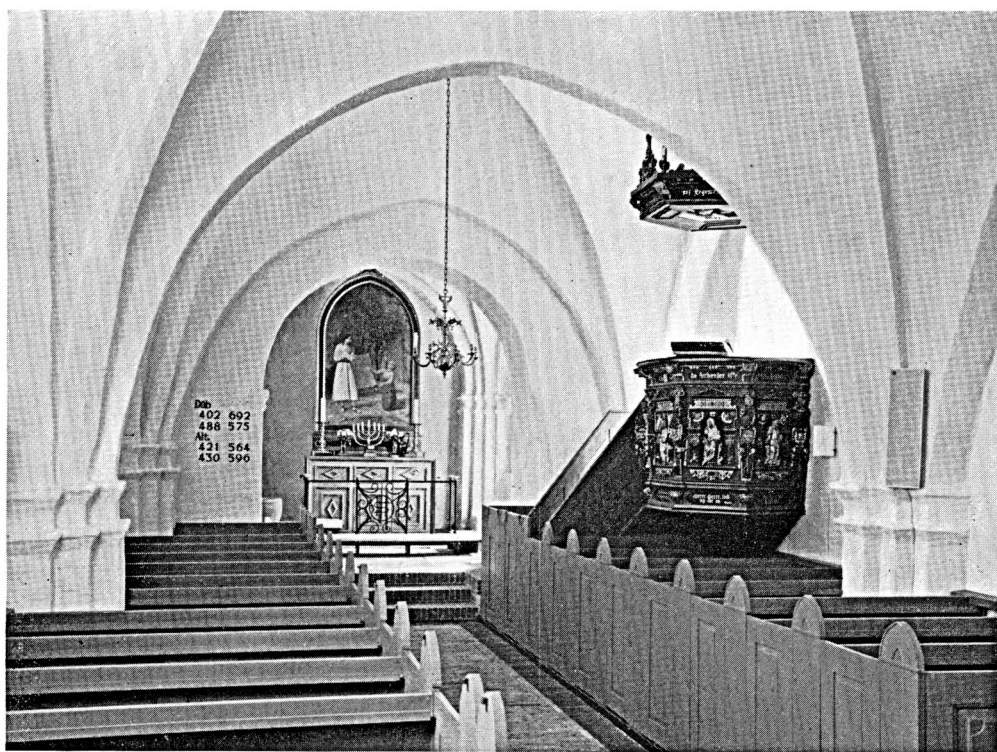

Fig. 6. Snstrup. Indre, set mod'øst.

N.E. 1973

INVENTAR

Oversigt. Fra romansk tid er bevaret granitfontens simple kumme, og herudover findes der fra middelalderen den lille, fine træskulptur af Kristus som smertensmand, muligvis stammende fra et sengotisk sidealter. Også fra de første århundreder af den lutherske-evangeliske epoke er adskilligt gået tabt. Alterbordsforsiden fra 1500'ernes slutning er dog bevaret, ligesom den dygtigt skårne prædikestol fra o. 1630. Blandt 1600'ernes gravminde-der må fremhæves et interessant epitafiemaleri fra 1670 for præsten Peter Johansen Hovi og hustru. 1800'ernes fornyelser og reparationer betød for inventarets vedkommende, at kirken o. 1840 fik nyt stoleværk, hvorved de forrige århundreders lukkede stole og muligvis tillige et pulpitur fra 1760 forsvandt. 1831 havde man fået ny alterkalk, og 1842 afløstes den gamle altertavle fra 1594 af et maleri af C. W. Eckersberg. Hovedrestaure- ringen o. 1870 gav anledning til reparationer af kirkens træværk, som bl. a. fik egetræs- bemaaling (prædikestol, stoleværk og epitafium). 1875 anskaffedes et brugt orgel med ny- gotisk façade. Efter istandsættelsen 1966 står stoleværket rødmalet, mens alterbordets sider samt bænke, døre og orgelhus er brunligt.

Alterbord, 1966, med sider af brunmalet fyrretræ og bordplade af massiv eg. *Alterbordsforside* (fig. 6) 1500'ernes anden halvdel, af fyrretræ, 105x167 cm. Fyldingernes rhombeformede listedekoration genskabtes ved en restaurering 1967, som også omfattede stafferingen, der var udført med vandopløselige far- ver på kridtgrund. Rammestykker og fyldinger har rødbrune farver, der for

Fig. 7. Snostrup. Indre, set mod vest.

H. J. 1970

sidstnævntes vedkommende imiterer masurtræ; listerne grønligt marmoreret.

†*Alterklæder*. 1620¹⁰ nævnes et af lærred med frynser, og siden 1662¹¹ alene røde af fløjel; således 1764¹⁴ med guld- og sølvkniplinger forneden og underforet med karmoisinrødt kattun. Det nye, som tillige med en dug anskaffedes 1795²⁹, var kantet med smalle sølvgaloner og broderet med det kgl. navn, krone og årstal¹².

Altertavle, 1842³⁰, oliemaleri på lærred (fig. 6) af C. W. Eckersberg, signeret »E. 1842«, i samtidig, nygotisk ramme³¹. Maleriet, 188x117,5 cm, som viser Kristus og Maria Magdalene foran åbningen til klippegraven, hvori ses to apostle (Johannes og Peter), er en kombination af beretningerne i Johannes-evangeliets 20. kapitel om disciplene ved den tomme grav (1—10) og »Noli me tangere« (11—18). Kristus står i hvid kjortel (ligklæde), Maria har blågrønt hovedklæde, gult liv og højrødt skørt. Den forgyldte ramme har rødbrunt, gotiserende ornament på sort bund; i postamentet citat fra Joh. 20, 17 med gylden fraktur på sort bund.

Om den forrige *†altertavle* vides kun, at den havde Christian IV.s monogram og årstallet 1594³², muligvis en af de for tiden karakteristiske katekismustavler (Alsønderup p. 1446, Strø p. 1492, Ølsted p. 1539, Oppe Sundby p. 2295,

Veksø og Farum, begge Ølstykke hrd.). 1725¹³ indsattes et krucifiks, uden at det klart fremgår, om dette var en malet gengivelse eller en skåret figur. En reparation 1791³³ ved tømremester Pfütznér omfattede bl.a. indstiftelsesordene med forgyldte bogstaver foruden en snedkermæssig istandsættelse.

Smertensmand (fig. 8), sengotisk, muligvis fra sidealtertavle. Kristusfiguren, der sidder på en bæk, måler 68 cm i højden, har dobbelt tornekroner og fatter med hænderne om rester, formentlig af lidelsesredskaber (ris og svøbe). Håret er nu glat, mens ryggens anatomi er udarbejdet³⁴. Figuren har utvivlsomt været stafferet, men 1886⁷ ønskede man den befriet for »kalklag« (stafferingens kridtgrund?), jfr. indridset »1887« og »KA« på bænkens bagside. Den fint indridsede skægtegnings og redskabsresternes naglelignende udformning er vel udført ved samme lejlighed, lige som den af rensede figur synes efterglattet. På skamlens bagside anes begyndelsesbogstavet »S« af en eftermiddelalderlig påskrift med sorte typer. 1957 gennemførtes en konservering. I norddørens niche.

Altørsølv. Kalk, 1831, 24 cm høj. Den runde fod har glat standkant og vulst med ciseleret akantusbort. Det glatte skaft har flad, rillet knop med slyngbånd på midterskiven og en lille krave under det klokkeformede bæger, hvis nedre hvælvede del smykkes af en krans af akantusbægerblade i ciseleret arbejde. Herover er graveret Frederik VI.s kronede navnetræk. På foden læses med graverede versaler: »Snodstrup Kirke 1831«. Under bunden Københavnsmærke 1831, guardeinmærke M for Christian Olsen Møller, mestermærke PRE for Poul Resen Eggensen (Bøje 858) og månedsmærke vægten. Omtrent svarende til samme mesters kalk i Dråby (Horns hrd.) fra samme år³⁵. I bægeret er senere indpasset forgyldt indsats af plet. *Disk*, 1831, glat og med samme stempler som kalken. På randens underside med graveret skriveskrift: »Snodstrup Kirke«. Tvm. 14,5 cm.

Oblatæske, 1864, trind, glat, 4,5 x 9,5 cm, svarende til Søborg og Græse (p. 1131, 2204) m.fl. Under bunden graveret skriveskrift: »Snodstrup Kirke« foruden Københavnsmærke (18)64, guardeinmærke for Simon Groth og mestermærke for Conrad Christian Frederik Schrøder (Bøje 965). 1862¹⁶ ønskede man en oblatæske af sølv eller porcelæn, og 1864³⁶ købtes nærværende gennem den kgl. bygningsinspektør F. Meldahl.

Ske, 1905, af sølv, med mestermærke AF for A. Fleron, Københavnsmærke (19)05 og guardeinmærke for Chr. Fr. Heise.

†*Altørsølv*. 1648³⁷ skænkedes en ny kalk og disk. På kalken læstes: »1648 er denne kalk og disk gjort til Snostrops kirke: da var velb(yrdig) Otto Povisk slotsherre: Her Peter Johansen sognepræst.« På disken sås Jesumonogram. 1831¹² afleveredes begge til kirkesynet. — *Oblatæske*, 1709, skænket af brygger i København, Hans Mikelsen. Oval, om lågets ophøjede spejl var en drevet pærestav, og såvel lågets som bundens tynde rand var bølgebuklet. Under

Hans Stiesdal 1956

K.M. 1970

Fig. 8 a—b. Snostrup. Smertensmand (p. 2316).

bunden var graveret giverens navn, årstallet, vægtangivelsen 4 y_2 lod, 1 ort (ca. 75 gr.) samt mestermærke³⁸. Fandtes endnu i kirken 1919.

Berettelsessæt, 1730, af Niels Johnsens vanlige type med midtdelt, godronneret knop (jfr. f.eks. Blistrup, p. 1269, fig. 11) samt vinflaske med oblatskruegemme indpasset i bægeret, hvorpå Frederik 4.s kronede spejlmonogram er graveret. På fodpladen fire stempler: mestermærke NI over [1]725, antagelig for Niels Johnsen (Boje p. 59), København bymærke 1730, gardeinmærke for Peter Nicolai v. Haven og månedsmærke fiskens tegn. 17 cm høj. Disken har cirkelkors og kongemonogram på randen samt under bunden mesterstempel som kalken. Læderbeklædt trætui.

Vinkande, af porcelæn (kgl. porcelænsfabrik), sort med forgyldt kors; anskaffet 1863. *Alterskål*, svarende til kanden (Bing og Grøndahl), anskaffet o. 1905⁷. Begge på altret.

Alterstager (fig. 9), 1600'rne, muligvis før 1620¹⁰, da to messinglysestager nævnes³⁹. Den meget flade fodskål hviler på tre ben, formede som siddende løver (fig. 9b) med bæretap på ryggen. Det slanke, rigt profilerede skaft har flad, skarp midtskive mellem to balusterled; de flade lysesåle, som nu har

sekundær lysepig af træ, havde 1863 blikcylindre til små voksløs, som afskaffedes 1874⁷. — Nyere syvarmet stage.

Alterbøger. Bibel, købt 1918¹⁵ og forsynet med relief støbte *sølvbeslag* fra en *†*alterbog, skænket 1712³⁷ af Jochum Gevert, baker i København. Midtpladens ovalfelt har spejlmonogram af initialerne JRG og indrammes af barokkartouche med kronende muslingeskal. Hjørnebeslagene er med båndakantus, og spænderne har akantusranker. Stemplerne viser Københavns bymærke 1712 og mestermærke for Johan Henrich Mundt (omtrent som Bøje 316). — 1695²⁴ ejede kirken et eksemplar af Frederik II.s bibel.

Alterkrucifiks, før 1919, af zink, ca. 26 cm høj figur på sortmalet kors. Støbt efter samme forlæg som sølvkrucifiks i Frederiksberg kirke fra o. 1880 (DK. Kbh. III, p. 450, fig. 36) og formentlig udført af kgl. hof zink- og metalstøber Lauritz Rasmussen⁴⁰. I tårnets mellemstokværk.

Et *†*røgelsekar nævnes 1695²⁴.

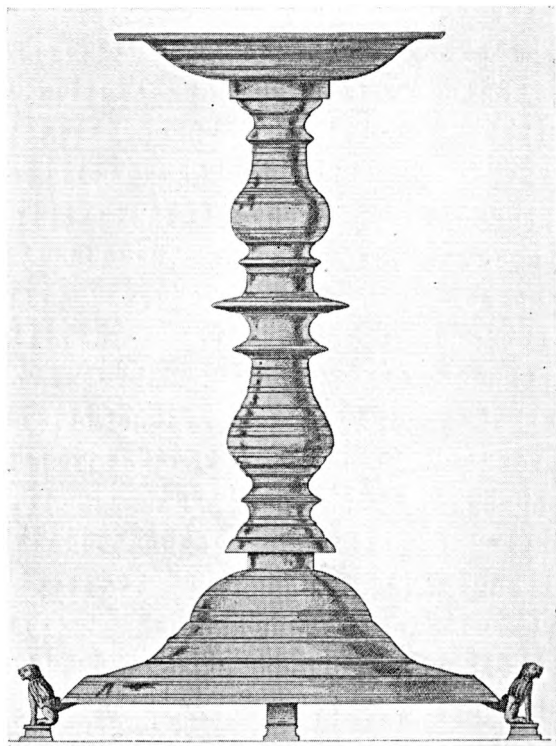
Messehagler. To nyere, hvoraf den ældste er af rødt fløjel med guldgalonier og kors. *†*Messehagler. Siden 1620¹⁰ nævnes kun røde, af fløjel, med guld- eller sølvbesætning.

Tresidet, retvinklet *alterskranke*, formentlig ikke meget ældre end 1746¹³, da Hans Nielsen, Ganløse, malede den sort. Smedejernsstængerne har messingknopper, og i midtfaget ses Jesumonogram i cirkel omgivet af slyng — alt i rundjern. Såvel det læderbetrukne knæfald som det forhøjede bræddegulv inden for skranken fjernedes 1966 og erstattedes af knæfald i spinkel udformning og med stofbetrukne puder. Gelænderets forlængelse til alterbordet stammer fra 1926⁷.

1739¹³ udførte Jens Christensen, Farum, en *-\bogstol*, ca. 140 cm høj på korsfod.

Fontekumme, romansk, af granit, næsten regelmæssig halvkugleformet og med en spinkel rundstav under mundingsranden. Tvm. 70 cm. 1889⁷ rensedes den ifølge ministerielt cirkulære. Foden er en firkantet, muret klods af moderne sten. Den oprindelige fod var muligvis den 1875 på kirkegården henliggende »kanonsten«, en rundt tilhugget sten med rundstav, som lignede en søjlebase og tidligere havde båret prædikestolsstolpen. 1727¹³ flyttedes fonten, som stod »umagelig neden i kirken«, til korbuen, hvor den anbragtes ved den nordre vange. Nu — og i det mindste siden 1875 — i korets nordvestre hjørne.

Dåbs fad, o. 1575, sydtysk, skænket kirken 1602. I bunden drevet fremstilling af bebudelsen, omgivet af den sædvanlige meningsløse minuskelformular; nu næsten udpudset. På randen kun indstemplede ornamentier (rosetter og egeløv) samt graveret versalindskrift: »Dette bechen hafver Karren Rasm(us) Dater H[er] Rasmvis Dater i Lvngē gifvit til Sn[ost]r[op] kircke d.. hendis dater Karren L. rs Datter blef chrisnet anno 1602«. Tvm. 41 cm.

H. J. 1970

Fig. 9 a—b. Snostrup. Alterstage. a. Afbildning i Chr. Hetsch: Industrielle Tegninger for Metalarbejdere, 1879. b. Lovefod (p. 2317).

Dåbskande, 1829, af tin, af den meget udbredte slangehankstype (jfr. f.eks. Tibirke p. 1329 med fig.) med Frederik VI.s kronede monogram graveret på korpus; på låget med skriveskrift: »Snodstrup Kirke 1829«. I bunden anes stempel under kedelsten.

†*Fontelåg*. 1879⁷ anskaltedes et nyt låg til fonten. †*Fontehimmel*. 1727¹³, samtidig med fontens nyopstilling, indmuredes en krog⁴¹ i korbuen til »kronens« ophængning.

†*Korbuekrucifiks* og *korgitter* omtales 1747¹³, da de af Hans Nielsen, Ganløse, opmaledes med smukke farver, således Kristi lændeklæde, »skærfet«, med en »skøn gul couleur«.

Prædikestol (fig. 6), o. 1630, udført af samme værksted som Blovstrøds fra 1631 (p. 912, fig. 8—11) og Gørløses (p. 2188, fig. 10, 11). Stolen er på fire fag foruden et opgangsfag. Storfelterne har gruppens karakteristiske portalkomposition omkring relieffigurer, og de enkelte fag adskilles ligeledes af dydehermer. Såvel postament som gesims kendetegnes af frisens dybe fyldinger med bue-tunger, ligesom de enkelte fag her skilles af henholdsvis konsol med løvehoved og bøjle med englehoved. Underbaldakinen er fornyet.

Storfelternes relieffigurer forestiller Kristus, »verdens frelser«, flankeret af de fire evangelister, alle med navnetavler (reliefversaler) i hængestykkets beslagværk. Figurernes rækkefølge, regnet fra opgangsfaget: »S. Mathevs, S. Marcvs, Salvator Mvndi, S. Lvcas og S. Iohannes«. Kristus bærer rigsæblet (verdenskuglen) og flankeres i portalfeltets svikler af kvindelige engle med sejrskranse. Evangelisterne har deres vanlige tegn og er skåret efter værkstedets gængse forlæg, hvilket tillige gælder dydehermerne, som følger Goltzius' — Mathams serie⁴². Dydernes rækkefølge: Troen med bog (korset afbrækket), Håbet med due og delvis bevaret anker, Kærligheden (barnet afbrækket), Retfærdigheden med delvis bevaret vægt (sværdet mangler), Klogskaben med slange og Styrken med brudt søjle over skulderen.

Den samtidige himmel er en sekskant med gesims som stolen, dvs. bl.a. kronliste med æggestav over tandsnit foruden hjørnebøjler; sidstnævnte dog med tværrillet bosse i stedet for englehoved. Tre topstykker, hvoraf det midterste har Christian IV.s kronede monogram, de flankerende henholdsvis sol(vest) og måne(øst). I den kassetterede undersides fyldning hænger helligåndsduen.

Stolen bærer præg af et vist forfald (jfr. dydehermernes og portalslutstenenes afslåede attributter), såvel som af ændringer, bl.a. af opgangsfaget, som er beskåret og har sekundær gavlfod over storfeltets portal. Denne ændring er muligvis sket 1744¹³, da Jens Christensen, Farum, opsatte en italiensk trappe med repos (muligvis den bevarede), lidt længere mod vest, hvorved rummet mellem trappeopgang og triumfvæg fremkom; samtidig sattes en ottekantet pille under prædikestolen. Den nuværende sekskantede pille på granitfod (jfr. døbefont) og den femsidede underbaldakin stammer formentlig fra 1860'erne, da stolen restaureredes⁹. Trappeopgangens sokkel hidrører fra 1827¹².

Stafferingen er nyere og stammer antagelig fra 1860'erne⁹. Stol, himmel og trappe står dels brunt⁴³, dels egetræsmalet med figur- og ornamentdetaljer fremhævet af guld, blå, hvidt og grønt. I postamentets, gesimsens og himlens f. riser ses bibel citater med gylden f. raktur på sort bund. Postamentets skriftsteder, der refererer til storfelternes figurer, er således fra Matt.6,33; Mark.13, 33; Joh. 1, 29 (under Kristus); Luk. 13, 25 og Joh. 17,17. Gesimsens fra Hebr. 3, 7—8 og himlens fra 1.Cor.12, 13. De nuværende citater er muligvis oversættelser af en oprindelig, latinsk versalindskrift, som anes under de sekundære lag⁴⁴.

En *†dør* nævnes 1744¹³, da den rykkedes mod vest og placeredes på linje med stolestaderne i forbindelse med den nye trappe. Året efter malede Hans Nielsen, Ganløse, »dørens rabatter og de derpå siddende billeder, der havde været forgyldt« med en brunlig farve.

Et *†timeglas* nævnes tidligst 1620¹⁰. 1743¹³ købtes et firfaget glas, som 1825 var beskadiget og 1827¹² borttaget.

Stolestader, o. 1840⁴⁵, svarende til stolene i Græse fra 1838 (p. 2207). Gavlene

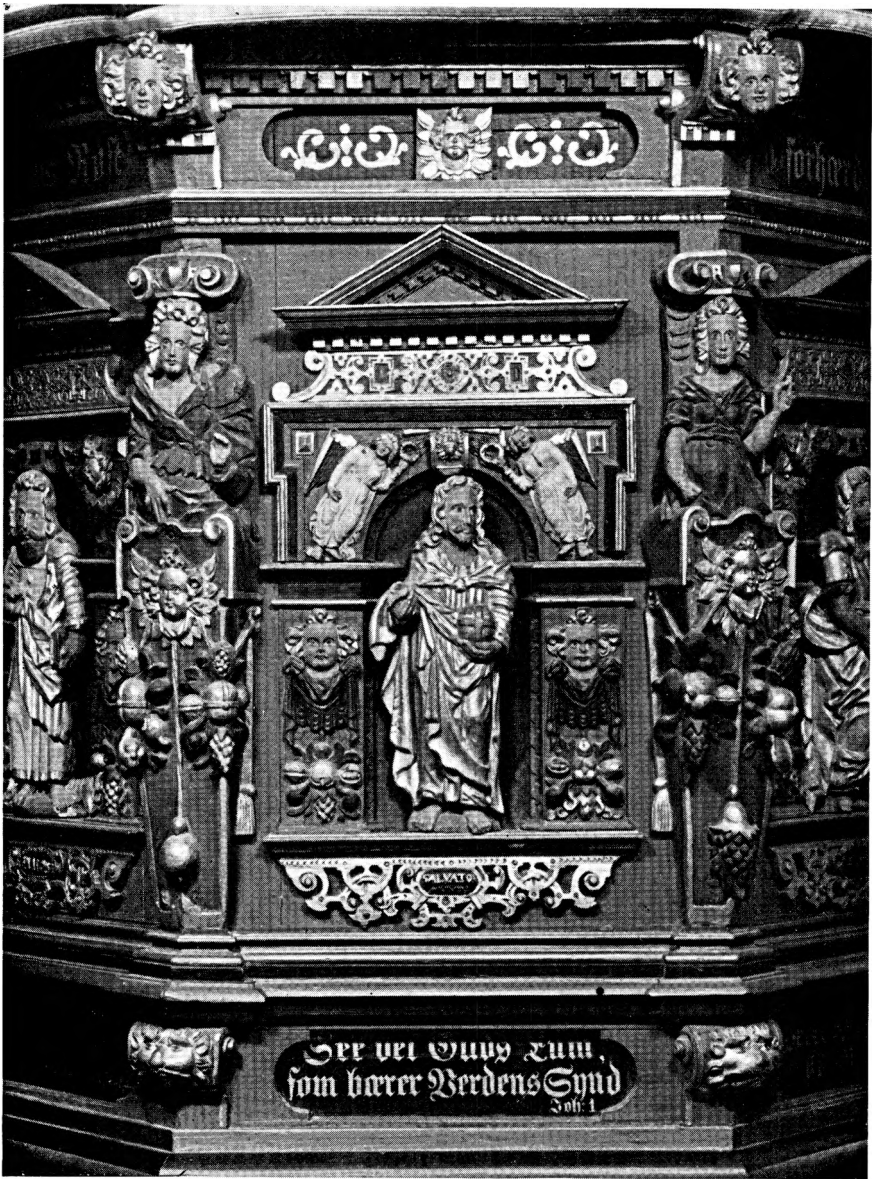

Fig. 10. Snostrup. Prædikestolsfelt (p. 2320).

L.L. 1974

er glatte med spidsbuet topstykke; de tre østligste gavle i begge sider har dog fået en særlig udformning, idet spidsbuen her er markeret med lister på den i øvrigt firkantede afslutning, ligesom lågerne (i syd til kirkesangerstol og prædikestolsopgang) er forsynet med topstykker. Til ryglæn er delvis genanvendt materiale fra det ældre stoleværk, formentlig fra 1700'rne i lighed med indgangspanelerne, hvis spejlfyldinger har konkave hjørneindskæringer. 1904⁷ gjordes stolene bredere.

†*Stolestader*. 1760¹³ forfærdigede Jens Christensen, Farum, en ny stol. 1827¹² repareredes gavlene, og 32 dæklister maledes. — En *skriftestol* nævnes 1727 og sammen med en †*degnestol* atter 1746, da de var i koret, jfr. epitafier. 1761¹³ gjorde Jens Christensen, Farum, en ny skriftestol.

Bænke. To bænke i tårnrummet med udsavede ben samt ryglæn kan muligvis stamme fra †pulpitur (se nedenfor). I våbenhuset findes en lignende bæk, dog uden ryglæn, foruden en to-rums *slagbæk* med låsebeslag.

Et *skab*, 1966, af hvidmalet træ, til messeklæder m.m., stammer fra den seneste restaurering. Bag altret.

†*Kister og skabe*. 1739¹³ ophuggede smeden en pladskrævende, jernbunden kiste, som antoges at have stået fra de »papistiske tider«. 1662¹¹ nævnes, at bøndernes geværskab på grund af fjendernes indfald ikke var kommet til kirken. Inventariet 1695²⁴ opregner et nyt fyrretræsskab til kirkens klæder, foruden et ubrugeligt, beslået skab med jernhængelås.

Pengeblok. Formentlig efter 1806, da inventarierne ikke længere nævner en fattigblok, som 1803¹² repareredes. Stammen under den bredere blok har affasede hjørner, og selve blokken lukkes af to tværgående og et lodret jernbånd med nye hængelåse; oversiden er af jern med affasede sider og oval pengetragt. Højde 72 cm. Fastgjort med jernbånd til stolegavl i nordrækken overfor indgangsdøren. Nu rødmalet som stolene. — 1695²⁴ nævnes to †*pengetavler*, og 1751¹³ købtes en af fin hvidt egetræ; endnu 1863⁷ omfatter inventarielisten tre kollektavler.

Dørfløje. Våbenhusets to døre er revledøre, på forsiderne beslået med profilerede brædder for at give indtryk af rektangulære fyldinger i to lodrette rækker. Efter formen at dømme stammer de fra 1800'ernes første halvdel, men det er mest sandsynligt, at døren til kirken er opsat efter 1870⁶ i forbindelse med døråbningens ændring, jfr. p. 2310.

Et †*piilpitur* byggedes 1760¹³ af Jens Christensen, Farum. Det hvilede på seks piller og havde dobbelt, trinvis opbygget gulv. Tårnrummets nuværende gulv kan være et levn heraf. Pulpituret stafferedes året efter af maleren Lars Bendixen, Hillerød.

Orgel, købt brugt 1875⁴⁶. Et manual med fire stemmer: Gedakt 8', Principal 4', Gedaktfløjte 4', Oktav 2'. Oprindelse ukendt; prospektpiberne formentlig fra 1700'ernes slutning, hovedparten af piberne i orglets indre fra o. 1850. Ved en gennemgribende restaurering, foretaget 1966 af Th. Frobenius & Co., fornyedes alle mekaniske dele. Façaden kan i sin nuværende skikkelse muligvis datere sig fra ombygningen o. 1850. I tårnrummet.

Løse, sortmalede metalbogstaver og -tal, ophængte på søm, afløste 1966 fem *salmenummertavler*, fra 1800'ernes anden halvdel⁴⁷, af træ, 71x52 cm, og beregnet til skydenumre. Sortmalede med hvidmalet fraktur: »Skr(i)ft(e)m(ål)

H. J. 1975

Fig. 11. Snostrup. Klokke 1615, støbt af Hartwig Quellichmeier. Detalje af frise på klokkehalsen (p. 2323).

& Alterg(ang) — Daab«. — »Før Prædiken — Efter Prædiken«. I tårnets mellemstokværk.

†*Præsterækketavle*. 1738⁴⁸ stod navnene på seks af kirkens tidligere præster at læse på altertavlen.

Belysning. To lysekroner, moderne barokkopier, er ophængt i skibet. 1966 opsattes små, hvide lampetter langs væggene i kor, skib og tårnrum. En *-flysekron*e i middelalderlig stil, formentlig fra 1800'ernes anden halvdel, sås endnu 1919 i skibets østligste fag (fot. i NM.).

Klokker. 1) 1615, omstøbt i København af Hartwig Quellichmeier¹⁰. Om halsen versalindskrift mellem rammelinjer: »Convoco viventes qvando üt concio sacra. Anno 1615. Gos mich Hartwig Qvellich Meier« (»jeg sammenkalder de levende, når der holdes hellig gudstjeneste. År 1615 støbte Hartwig Qvellichmeier mig«). Over indskriften en bufrise med liljespidser og blomsterfyld, nedenunder en frise, sammensat af ensartede stykker, 5,5 x 22,5 cm, som gengiver feston, ophængt mellem ørn og kvindeligt fantasivæsen (fig. 11). Tvm. 105 cm. 2) 1972, med følgende versalindskrift om halsen mellem rammelinjer og under stiliseret frise: »Denne klokke støbtes år 1972 af N. V. Eiisbouts til Snostrup kirke som afløser for en klokke fra 1874«. Tvm. 91 cm. Ophængning 1972 i slyngebomme af eg, der afløste jernvuggebomme fra 1874⁴⁹.

†*Klokker*. 1) Middelalderlig, med indskriften »Ave Maria gratia plena« (»hil Maria, fuld af nåde«)⁵⁰. 1872 var den revnet, og to år senere omstøbtes den.

2) 1874, med følgende versalindskrift på mundingsranden: »Omstøbt 1874 i Anker Heegaards etablissement paa Frederiksværk«. Om halsen bånd med akantusværk. Tvm. 91 cm. — Ved klokkeskatten 1602 afleveredes en klokke på tre skippund, fem lispund⁵⁴.

Klokkestol, 1869⁵¹, af fyr, som delvis er materiale fra den ældre stol.

L.L. 1960

Fig. 12. Snostrup. Epitafium nr. 1, udført 1670 for sognepræst og provst Peter Johansen Howi, † 1679, og hustruen Margrete Simonsdatter Hof (p. 2324).

GRAVMINDER

Epitafier. 1) 1670 (fig. 12). Herudfor hviler (jfr. gravsten nr. 3) Peter Johansen Howi, sognepræst i <32> år og provst over Ølstykke herred <22> år, †16<79> den □ ?, i sin alders <60.> år, med sin hustru, Margareta Simonsd[atter Hof]⁵² år. Epitafiet består af et oliemaleri på lærred, 120x168 cm, i en profileret træramme, hvis nedre del er udformet som et hængestykke, hvori indskriftfyldning med buetunger.

Portrætmaleriet er et knæestykke og viser ægteparret stående og rækkende hinanden hånden. Det religiøse moment indskrænker sig til en række symbolske attributter. Den 51-årige præst har gråblå øjne, og det lokkede hår, såvel som det lille overskæg og hageskægget, er brunligt. Klædningen er den sorte embedsdragt, bestående af kjole og bredbræmmet kappe, foruden hvid pibekrave. Han lægger sin højre hånd på et timeglas, som står på et bord med rødt tæppe og er omgivet af bøger samt knogle og et diminutivt kranie, hvorfra kornaks

spirer frem — symboler på livets forkrænkelse. Hustruen er brunøjet, med hvidt hovedtøj, hvorover en sort baret, som er bundet ned om nakkehåret med et sort bånd. Sort kjoleliv med vide ærmer til albuerne. Hvid halskrave, underærmer og forklæde — sidstnævnte over rødt og gult underskørt. Til en af løkkerne i halskravens sorte bindebånd er fæstnet et hængesmykke med sleben sten og nedhængende perle. Om venstre underarm koralarmbånd med emaljeret lås og balsambøsse. Lillefingeren og guldbrand er på begge hænder besat med fingerringe af guld og diamanter, foruden på venstre hånds tommel-tot, hvormed hun holder en rød nellike, som er symbol på Kristi offerdød og herigennem ægteparrets opstandelseshåb⁵³. En sølvbeslået bibel? ligger på det grønne bord bag ægteparret. Baggrundens brunlige søjle er forsynet med latinsk påskrift i sorte versaler, som meddeler epitafiets tilblivelsesår og de portrætteredes alder: »Anno Christi 1670. Ætatis suæ 51 /4> Ætatis suæ 60.« Grålig baggrund og grønne draperier.

1960 restaureredes epitafiet: Det flængede lærred spændtes op på en fast, flettet træbund, ligesom rammens sekundære egetræsmaling og gyldne fraktur-skrift fjernedes til fordel for den oprindelige staffering, der for rammeværkets vedkommende udelukkende var holdt i sort og guld. På korets nordvæg, dækkende det romanske vindue, jfr. †kalkmalerier.

2) O. 1757. Herunder hviler Rasmus Stage, født 31. august 1693, sognepræst her i 30 år siden 1727, levede 29 år i et ærligt og kærligt ægteskab med Maren Klunker og avlede med hende tre sønner og fire døtre (af hvilke sidste, den ene forlængst er død), † 17. febr. 1757. Tavlen er bekostet af enken og børnene. Sortmalet trætavle, 115x87 cm, med gylden inskription (kursiv, versaler og store skønskriftbogstaver). Rammen er ødelagt. 1758³⁷ over skriftestolen, nu på korets nordvæg, under epitafium nr. 1.

3) 1892. Martin Aleth Schmidt-Phiseldeck, født 22., † 26. marts 1892, og hans søster, født 18., † 19. febr. 1891. Glatpoleret, hvid marmortavle, med forgyldt, fordybet versalindskrift. Under personalia, et citat fra Mark. 10, 14. I våbenhuset, indmuret i nordvæggen, vest for døren.

†*Epitafier*. 1) O. 1614? Sognepræst og provst i Ølstykke herred, Lauritz Hanssen Ostrup, † 2. maj 1599, i sin alders 60. år, endvidere sognepræst Lauritz Pedersen, † 9. maj, i sin alders 45. år; begge gift med Karen Rasmus daatter, den første 9 år, den anden 14 år (en datter af andet ægteskab døde med faderen). Opsat af sognepræst Ilanss Simonsø(n) Hoff sammen med hustruen Karen Rasmus daatter (dvs. tredje ægteskab). Trætavle i glat ramme, sortmalet med gylden fraktur. 1758³⁷ over degnens stol — 1919, da den blev brugt som alterbordets bagklædning, manglede øvre del af fyldning og ramme.

2) 1689. Opsat af sognepræst Christen Christensøn Hegelund og Anne Olsdotter Henne til minde om seks døde børn. Ifølge sognepræst Johannes

Kruses indberetning 1758³⁷ et maleri, ophængt i kirkens vestende (»nederst i kirken«) og forestillende præstefamilien med mand, hustru og børn (syv sønner, fem døtre og tre børn i svøb). På en pille midt i maleriet, jfr. epitafium nr. 1, stod årstallet »1689« og ægteparrets aldersangivelse: »Ætatis suæ 36 — Ætatis suæ 38«. Endvidere læstes øverst i hjørnerne, henholdsvis »jeg har lært at lade mig nøje« og — »Guds frygt med nøjsomhed er stor vinding«. Personindskriften rummede følgende versificerede oplysninger:

»Guds menighed her i 10 år nær tilfulde
opvartet har med flid og søgte det jeg skulle,
mit brød er nu bestemt i Norges riges land,
hvor udvalgt konge der fik landgang og stand,
jeg efterlader mig her 6 børn udi grave,
som er nedlagt af Gud i muld og jordens have,
jeg må fra dem bort, vi samles skal engang,
i evig himmelfryd blandt engles liflig sang«.

Gravsten. 1) O. 1623. Anders Germandsønn, født i Iytland i Als sogn i Hiegaard, † 1623, den 28. april, alder 80 år; med hustruen, Inger Erichs daater, † □ den □ alder □ år. Grå kalksten, 188 x 105 cm. Indskriftsten med rosetprydede hjørnecirkler, hvortil slutter sig randskrift mellem rammelinjer. Personindskriftens fordybede versaler begynder i rammen og fortsætter som tværskrift, afbrudt af bomærke (tre krydsede linjer med hager) mellem mandens og hustruens personalia. I gangen, østligst i det midterste fag.

2) O. 1642. Iørgen Iænsmær Ficher, † 9. maj 1642. Bekostet af Iørgen Iænsmær sammen med de andre arvinger. Rødlig kalksten, 200x113 cm. Indskriftstens fordybede versaler danner tværskrift i to dele. I gangen mellem andet og tredje fag fra øst.

3) 1684. Peter Iohansøn Hovi, sognepræst til Snodstrvp i 32 år, provst over Ølstøche herred i 22 år, levede i ægteskab med Margrete Simonsdaater Hof (jfr. †epitafium nr. 1) i 31 år, på nær 6 uger, † 27. sept. (16)79 efter at have levet 60 år, 11 uger og 3 dage. Rødlig kalksten, 134x100 cm. Indskriftstens fordybede versaler danner dels randskrift med bibelcitater: »De som hafver undervist andre. . . . Dan. 12 v. 3«, dels tværskrift med personalia, som afsluttes af religiøs sentens (opstandeshåbet) og årstallet »1684«. I korgulvet foran altersranken og ud for ægteparrets epitafium, nr. 1.

(†) *Gravsten* ? Som tærskelsten ved opgang fra våbenhus til skib er benyttet en grålig kalksten af ca. 20 cm.s tykkelse, hvis største længde nu er ca. 140 cm, mens bredden andrager ca. 77 cm.

Bondegravsten, 1833, med indhuggede årstal 1771 og 1833, over og under initialerne EOS (versaler). I muren ved kompostbunken i kirkegårdens nordvestre hjørne.

KILDER OG HENVISNINGER

RA. DaKanc. B 99. 1591—92. Fortegnelse på kronens gejstlige gods, indsendt af lensmændene i henhold til kgl. missive af 28. dec. 1590, III Sjælland. — *Landbrugsministeriet*. Domænekontoret. Bygningsdomænejournal. 1850—53, 1860—64, 1872—84. — LA. Snostrup sognekaldsarkiv. Aa 2. 1752—1813. Kirkebog, heri liber daticus 1735—1874 med visitatsbemærkninger 1744—1809. — Aa 3. Varia. 1812—54. Kirkerghsk. med enkelte bilag.

Ved embedet. Synsprotokol 1863 ff. — Forhandlingsbog for menighedsrådet 1904—52. — Se i øvrigt arkivalier for Frederiksborg amt i almindelighed p. 30.

Nationalmuseet. Indberetning af Sophus Müller 1875, C. A. Jensen 1919, Aage Sørensen 1957 (alterbordsforside, smertensmand og epitafium), Egmont Lind 1959 (kalkmalerier), Inger og Johannes Exner samt Jan Gehl 1962 (forslag til kirkens istandsættelse), Elna Møller 1966 (bygning), Aage Sørensen 1968 (alterbordsforside og farveafsætning i kirken) samt Birgitte Bøggild-Andersen og Erik Moltke 1970 (inventar og gravminder). — Bygnings- og inventarbeskrivelse ved Hugo Johannsen samt orgel ved Ole Olesen.

Fyldige udskrifter af arkivalier kirken vedr. findes i NM.

Tegninger. NM. Seks blade med plan, bygningsdetaljer og forskelligt inventar, tegnet af E. Schiødt 1875. — To blade opmålinger ved Jan Gehl 1966.

¹ Roskildebispens Jordebog p. 87 og 91. ² S.R.D. VI, 203. Det må også nævnes, at Rørbæk savnes i tiendelisten i Roskildebispens Jordebog p. 144. ³ Kronens Skøder I, 100; jfr. J. O. Arhning: Roskilde Domkapitels Historie, I, Roskilde 1937, p. 242 og 305. ⁴ S.R.D. VI, 177. ⁵ Landebogen p. 11. ⁶ LA. Kongelige bygningsinspektører: Mel-dahl. Domænekirkerne 1872—73, pk. XXII—XXIVa. ⁷ Ved embedet. Synsprot. 1863ff. — ⁸ NM. Møntsamlingens fundprot. nr. 143. ⁹ RA. Kultusministeriet: I. dep. 1848—1916. Journalsager. ¹⁰ RA. DaKanc. Seks års kirkerghsk. ¹¹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. 1661—72. Frederiksborg amt, Ølstykke hrd. ¹² RA. Rtk. Rev. rgsk. Amtsrghsk. Frederiksborg amtstue. 1797—1848. ¹³ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. 1721—80. Sjællandske rytterdistrikters kirkerghsk. ¹⁴ LA. Sjællands stiftsøvrigheds arkiv. Kgl. kirkers inv. 1764. ¹⁵ Ved embedet. Forhandlingsbog for menighedsrådet 1904—52. ¹⁶ LA. Sjællands stiftsprovstearkiv. Lyng-Frederiksborg, Ølstykke og Horns hrdr.s provsti: 1854—62. Synsprot. ¹⁷ Jfr. opmåling ved Jan Gehl (NM.).

¹⁸ Resterne af blysprosse fra korvinduet, afleveret til NM. (nr. D 363/1964). ¹⁹ Stapel fra syddøren (vest) og krampe er indbragt til NM (nr. D 362 a—b/1964). ²⁰ F. eks. Sandby (DK. Præstø p. 698), Herslev, Kirke-Hvalsø og Nørre-Dalby (DK. Kbh. Amt p. 666, 827 og 1227). Et markant eksempel fra 1400'ernes anden halvdel er vestgavlen på S. Jørgens kapel (kræmmerkapellet) ved Peterskirken i Malmø (Th. Wåhlin: Malmø S. Petri kyrka, Malmø 1919, fig. 10). Endvidere vestgavlen på Mariakirken i Båstad (E. Bohrn: Maria-kyrkan i Båstad. En vejledning, udgivet af menighedsrådet 1945). ²¹ De to vinduesstiks issepunkter ligger i en indbyrdes afstand af ca. 30 cm, jfr. opmåling 1966 ved Jan Gehl (NM.). ²² F.eks. Bronshøj, Havdrup, Borup, Kimmerslev og Nørre Dalby (DK. Kbh. Amt p. 339, 1079, 1179, 1198 og 1228). ²³ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. 1719—31. Rgsk. for kgl. kirker på Sjælland uden for rytterdistrikterne.

²⁴ LA. Bispearkivet. Provstebreve. Indkomne sager: 1690—1808. Ølstykke. ²⁵ RA. Rtk. Bygningsadministrationen. Journalsager 17 82—184 8. ²⁶ Ved sit besøg 1836 noterer biskop Mynster: »Udenpå er kirken nylig hvidtet, derimod er tårnet og våbenhuset røde og plettede« (B. Kornerup, ed.: J. P. Mynsters visitatsdagbøger 1835—53, I, 1937, p. 171). 1860 var en afpudsning, evt. farvning, på tale, men udsattes med henblik på en mere gennemgribende forandring af kirkens ydre, jfr. note 16. ²⁷ Magnus-Petersen: Kalkmalerier p. 104. ²⁸ Under restaureringen 1966 fjernedes den sekundære til-muring af vinduets nedre halvdel, hvorved der fremdroges kalkmalerifragmenter på de

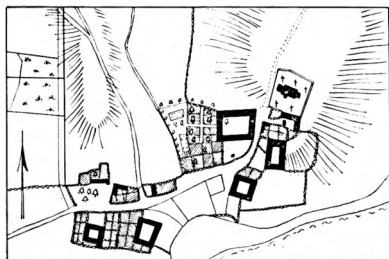

Fig. 13. Snostrup. Landsbyplan 1785.

indre vinduessmige, bl.a. dragehale? (jfr. fot. i NM.).

²⁹ RA. Rtk. Rev. rgsk. Ryttergodsdistrikter: Frederiksborg ryttergods distrikt. 1717—96. Summariske ekstrakter, heri 1792 og 1793—96. Kirkerghsk.

³⁰ 1841 ville man benytte et maleri af N. W. Marstrand (i Rom), oprindeligt bestemt for Uggelese kirke, men året efter afgav man bestilling hos Eckersberg, som skulle have 400 rbd., jfr. RA. Rtk. Bygningsadministrationen. Kopibog 1841—50. En skitse til altermaleriet tilhører det kgl. kunstakademi, jfr. E. Hannover: Maleren C. W. Eckersberg, 1898, p. 399, 401. ³¹ Rammens nuværende topkors er en simpel erstatning for den afslæede, gotiske

fiale, som fandtes under sidste istandsættelse og afleveredes til NM. (nr. D 35/1969).

³² Kgl. Bibl. Additamenta: 153, fol. L. L. Thurah; Samlinger til en beskrivelse af Danmark. I. ³³ RA. Rtk. Rev. rgsk. Kirkerghsk. 1780—92. Frederiksborg distrikts kirkerghsk. med bilag. ³⁴ En ligeledes »rundskåren« smertensmand fra Flødstrup (Vindinge hrd., Svendborg amt) er også udarbejdet med angivelse af rygstøje og ribben. ³⁵ Kalken i Dråby er identisk med den samtidige kalk fra Kappel (DK. Maribo p. 310 f. med fig.), hvis guardeinmærke »M« fejlagtigt er tolket som mestermærke for Peder Jacob Malmborg (Bøje p. 127), jfr. Oppe Sundby p. 2296. ³⁶ RA. Landbrugsministeriet. Domænekontoret. Bygningsdomænejournal. 1850—53, 1860—64, 1872—84. ³⁷ LA. Bispearkivet. 1758—59. Hist. efterretn. til HofmFund. ³⁸ Mestermærket, der ifølge beskrivelsen 1919 var en liggende oval med J og sammenskrevet SR eller RS, har ikke kunnet identificeres. ³⁹ Den gengivne afbildning stammer fra Chr. Hetsch: Industrielle Tegninger for Metalarbejdere, 1879. Den er baseret på E. Schiødtes tegning fra 1875 (NM.). ⁴⁰ Gengivet som nr. 6 i en katalog fra 1896 over Lauritz Rasmussens krucifiksmodeller (DK.s registrant). ⁴¹ Formentlig den krog, som endnu 1919 (fot. i NM.) sås midt i korbuens nordre halvdel. ⁴² Gengivet hos S. Christie: Den lutherske ikonografi i Norge inntil 1800, II, Oslo 1973, p. 219 IT., fig. 431, 437, 441, 448 og 450. ⁴³ Allerede 1745 omtales prædikestolens »brunagtige« farve, jfr. note 13. ⁴⁴ Således i postamentfrisen under Mattæus: »[Qværte primum] regnum dei. Cap. 6«. ⁴⁵ Dette år solgtes en del gammelt træværk på auktion efter en reparation af kirken, jfr. note 12. ⁴⁶ Jfr. I. og J. Exner, J. Gehl: Snostrup kirke. Forslag til istandsættelse. November 1962. I NM. ⁴⁷ I inventariet 1863 omtales to salmenummertavler, 1879 var antallet øget til fire, og 1882 anskaffedes den femte, jfr. note 7. ⁴⁸ LA. Bispearkivet. Indberetninger og svar på cirkulærer: 1738—1817. Specielle indberetninger.

⁴⁹ Korrespondance i NM.s arkiv. ⁵⁰ NM. 2. afd. Håndskrifter. Hans de Hoffman: Sielands Kirckers etc. Beskrivelse. 1755—73. Tom. I. ⁵¹ På tværgående bjælke under den store klokke er indhugget følgende initialer med versaler: »ILS. HIS. OAS. LPCS. 11.3.1869.« Sekundært er efter de fire mandsinitialer tilføjet »AHS«, formentlig i forbindelse med Anker Heegaard klokken ophængning. ⁵² Den ved restaureringen fjernede, sekundære opmaling af personindskriften (bevaret som kalke i NM.) havde Howi, formentlig fejl for Hof, jfr. gravsten nr. 3. ⁵³ Jfr. I. Bergström: Den symboliska nejlikan, Malmö 1958. Heri anføres (p. 107), hvorledes man i 1500'nes portrætmaleri ofte ser opstandelseshåbets nellikesymbol kontrasteret med de sindbilleder, som udtrykker det verdslige, synd og død (jfr. epitafiets timeglas, kranie og knogle). ⁵⁴ Jfr. DaSaml. 1,99f.; Gribso, i ÅrbFrborg. 1934, p. 100.